

Prof. dr ALEKSANDAR PERIĆ

ZNAČAJ KEJNSOVE „OPŠTE TEORIJE ZAPOSLENOSTI, KAMATE I NOVCA“ ZA FISKALNU TEORIJU I POLITIKU

Ove godine navršava se 50 godina od pojave „Opšte teorije zaposlenosti, kamate i novca“ Johna-a Maynarda Keynes-a. Među tim, jugoslovenska ekonomska javnost imaće ovu značajnu knjigu na srpskohrvatskom jeziku tek dvadeset godina docnije, jer se njen prevod u nas pojavio 1956. godine.¹

1. Vreme u kome se pojavila „Opšta teorija...“ predstavlja prve godine oživljavanja kapitalističkih privreda, posle velike ekonomske krize od 1929—1933. godine. To je bila kriza deflatornog karaktera, koja je ostavila duboke ekonomske i socijalne posledice u čitavom kapitalističkom svetu. Pisac gornje knjige je sve to preživeo. Dakle kriza za njega nije bila teoretski pojam, već višegodišnja životna i ekonomska realnost.

2. Vladajuća ekonomska teorija i teorija ekonomske politike do treće decenije našega veka u građanskoj ekonomskoj literaturi uglavnom je bila tradicionalna, tj. ortodoksna. U njoj su dominirala shvatanja i ubeđenja o ekonomskim spontanostima kao glavnim pokretačkim snagama u kapitalističkoj društvenoj reprodukciji. Po ekonomskoj literaturi 19. veka i prvim decenijama ovoga veka osnovni mobilni kapitalističke proširene reprodukcije su svojina nad sredstvima za proizvodnju, profit kao pokretač ličnog interesa, slobodno kretanje činoca proizvodnje — oruđa za rad, predmet rada i radne snage na slobodnom tržištu, sa zlatnim standar-

¹ Sa engleskog jezika preveo je „Opštu teoriju zaposlenosti, kamate i novca“ na srpskohrvatski jezik dr Ratoljub Dodić. Predgovor, kao izvrsnu studiju, napisao je Radoš Stamenković. Izdavač je bila „Kultura“ u Beogradu.

dom kao mehanizmom vrednovanja; i nemešanjem javnog subjekta, tj. države u privredni život.

U ovoj literaturi bio je vrlo jak uticaj francuskog ekonomiste Jean Batist Say-a. Po Say-ovoj teoriji svaka ponuda automaski povlači svoju tražnju. Iz ovakvog teoretskog stava izvodili su se dalji teoretski zaključci. Tako se pisalo i učilo, da će ukupna raspoloživa novčana akumulacija uvek biti jednaka ukupnim realizovanim investicijama. To drugim rečima znači da će čin štednje u svome obimu biti uvek ravan činu investiranja.

Na javni subjekat i na njegove finansije gledalo se vrlo restriktivno. Razlog tome je bio u shvatanju da javni subjekt nema osobine dobrog privrednika; nasuprot individualnom kapitalisti, koji je po prirodi svoga ekonomskog bića označavan kao ekonomski racionalan identitet.

3. U ortodoksnj ekonomskoj teoriji centralno mesto u privrednim kretanjima imala je teorija o ekonomskim spontanostima. Ekonomske spontanosti su označavane kao nukleus privrednog mehanizma. One, kao „nevidljiva ruka“, uspostavljale su ravnotežu u nacionalnoj privredi. Preko spontanih gibanja ponude i tražnje otklanjala se moguća kratkoročna privredna neravnoteža; i vrlo brzo uspostavljala se ekonomska ravnoteža. Ekonomske spontanosti i slobodna privredna individualna inicijativa, vezana za lik individualnog kapitaliste i privatnu svojinu, označavani su za postulate ekonomskog sistema. Uz njih je stajao i zlatni standard, kao mehanizam pomoću koga se utvrđuju vrednosni rezultati u privredi.

4. Ortodokсна ekonomska teorija nije videla u javnom subjektu lik i crte koje krasi privrednika. Zato u njenom modelu privrednog sistema gotovo da nema mesta za njega. Sa gledišta privrednog sistema ova teorija uglavnom je gledala na javni subjekt kao na strano telo. S tim u vezi, ova teorija je javnom subjektu određivala vrlo strogo definisane funkcije. Naime, po ovoj teoriji javni subjekt imao je funkciju da obezbeđuje nacionalni integritet države kao zajednice u odnosu na spoljni svet i da obezbeđuje unutrašnji poredak za nesmetanu aktivnost individualnih preduzetnika, čija se aktivnost temelji na interesu privatne svojine.

Ortodokсна ekonomska literatura svu svoju pažnju usredsredila je na poslovanje individualnog kapitaliste. Otuda u ovoj teoriji dominira mikropristup, kao dominirajući pristup u ekonomskoj analizi. Najizrazitiji pretstavnik ovakvog pristupa u ekonomskoj analizi u ortodoksnj teoriji je svakako Alfred Marshall. Naime, on je u centar svoje ekonomske analize stavio privredno preduzeće i njegove probleme na domenu troškova proizvodnje, kao i na domenu individualne cene proizvodnje.

Ortodokсна ekonomska teorija opredelivši se za mikroekonomske probleme i mikroekonomsku analizu zanemarivala je makroekonomsku problematiku i njenu ekonomsku analizu.

5. Svoj stav prema javnom subjektu, kao biću bez osobina dobrog privrednika, prema svom definisanju pojma dobrog privrednika, ortodoksna ekonomska teorija je vrlo reljefno izrazila u svome stavu prema javnim finansijama.

Prema ortodoksnoj ekonomskoj teoriji, javne finansije i privatna privreda su u permanentnom sukobu. To je sukob dva subjekta sa vrlo različitim funkcijama u kapitalističkoj proširenoj reprodukciji. Pošto je ortodoksna ekonomska teorija definisala individualnog privrednika kao najracionalnije biće u kapitalističkoj privredi, to je trebalo i u teoriji i u ekonomskoj politici ograničiti javne finansije. S tim u vezi u teoriji javnih finansija, u okvirima ortodoksne ekonomske teorije, javni rashodi su označeni kao ekonomski neproduktivni a javni prihodi kao mehanizam za umanjene akumulacije individualnog kapitala. Da bi se sprečilo potencijalno nepovoljno dejstvo javnih finansija na proširenu reprodukciju individualnog privatnog privrednog preduzeća, istaknut je teoretski stav za malim i stabilnim javnim finansijama.

Male javne finansije treba da se izraze kroz mali broj javnih funkcija koje će finansirati.

Stabilne javne finansije prema ortodoksnoj ekonomskoj teoriji treba da se izraze na više načina. Na domenu poreskog sistema one treba da znače neposredno oporezivanje sa malim poreskim stopama na proporcionalnom metodu oporezivanja. Na domenu ukupnih javnih finansija ovaj pojam imao je da znači strogu jednogodišnju ravnotežu u budžetu države, koja bi sprečavala javno zaduživanje.

Ovakve javne finansije u teoretskom konceptu, a i u praktičnoj primeni, prema ortodoksnoj ekonomskoj teoriji svele bi se na podnošljivu proporciju u raspodeli društvenoga proizvoda. Ovakve javne finansije ne bi remetile stopu akumulacije individualnog kapitala, a samim tim ni stopu privrednoga razvoja cele nacionalne privrede, kao zbira individualnih privreda. Naime, male javne finansije zahvatale bi mali deo akumulacije. Proporcionalno neposredno oporezivanje ne bi menjalo relativne odnose između individualnih kapitalista posle oporezivanja, a mali broj javnih funkcija značio bi i malu tražnju na tržištu, pa prema tome i malu potrošnju. Sa takvim osobinama u praktičnoj politici javne finansije, po oceni ortodoksne ekonomske teorije, bile bi svedene na podnošljive odnose i prema individualnim kapitalistima i prema ekonomskim spontanostima. Zbog toga je ovakav model javnih finansija dobio metaforičan naziv „neutralne javne finansije“.

6. „Opšta teorija zaposlenosti, kamate i novca“ John-a Maynard-a Keynes-a, prema ocenama brojnih ekonomskih analitičara njegovih radova, predstavlja najkvalitetniji rad sa gledišta teoretskih koncepcija i praktičnih odjeka u ekonomskim politikama. U njemu je J. M. Keynes prezentirao nove koncepcije u ekonomskoj teoriji, koje su suprotne koncepcijama ortodoksne građanske ekonomske teorije. Nove koncepcije, koje je J. M. Keynes izložio u

ovom svome delu, dobile su u velikom delu građanske ekonomske literature metaforičan naziv „Kejnzijanska revolucija“.

U „Opštoj teoriji zaposlenosti, kamate i novca“ J. M. Keynes je sebi postavio brojne zadatke na koje je hteo da odgovori u teoretskim okvirima, ali i da ih učini preporučljivim za konkretnu akciju ekonomske politike. U tom smislu smatramo uputnim da se citira Radoš Stamenković.

... ova knjiga ima sasvim određenu namenu: Izvršiti analizu mehanizama kapitalističke reprodukcije, otkriti kritične tačke slobodne kapitalističke privrede, a samim tim ukazati i na metode lečenja staroga društva“.²

Bez kritičke analize mehanizma kapitalističke reprodukcije, J. M. Keynes nije mogao da otkrije i njene slabosti i da dođe do novih ideja. Da bi to učinio, J. M. Keynes je najpre morao da izvrši kritičku analizu prethodnog ekonomskog učenja. Otuda i njegov teoretski spor sa učenjima ortodoksne ekonomske teorije.

Kao jedan od prvih sporova sa učenjima ortodoksne ekonomske teorije, koji J. M. Keynes izlaže u „Opštoj teoriji zaposlenosti, kamate i novca“ je pitanje faktora od kojih zavisi obim zaposlenosti u nacionalnoj privredi, kao i društveni proizvod. Nasuprot J. B. Say-ovoj tezi, po kojoj ponuda automatski izaziva tražnju, J. M. Keynes ističe princip *efektivne tražnje*.

Princip *efektivne tražnje* J. M. Keynes obrađuje u trećoj glavi „Opšte teorije zaposlenosti, kamate i novca“. Evo šta o njemu kaže, tj. o ovom principu, J. M. Keynes:

„Vrednost D-a (A. P. — dohodak koji će se stvoriti zapošljavanjem N-ljudi) u tački preseka krive ukupne tražnje s krivom ukupne ponude nazvaćemo efektivnom tražnjom. Pošto je ovo suština Opšte teorije zaposlenosti, koju nameravamo da razložimo, to ćemo se u idućim glavama pretežno baviti razmatranjem raznih činioca od kojih zavise ove dve krive“.³

Vrednost ovoga citata iz „Opšte teorije zaposlenosti, kamate i novca“ je po nama višestruka. Ona nam pruža najpre Keynesovo objašnjenje o njegovoj opštoj analitičkoj kategoriji, koju je nazvao *efektivna tražnja*. Zatim nam autor navodi svoje naredne zadatke u vezi sa ovim principom.

„Efektivna tražnja“ je složena kategorija. Na nju utiču nezavisne promenljive, na prvome mestu: sklonost potrošnji, kriva granične efikasnosti kapitala, i kamatna stopa. Sve se one mogu dalje rasčlanjavati.⁴ To znači, da u njihovom ponašanju treba tra-

² Radoš Stamenković, Predgovor, strana 13.

³ J. M. Keynes: *Opšta teorija zaposlenosti, kamate i novca*, „Kultura“, Beograd, 1956, str. 77.

⁴ Op. cit., str. 276.

žiti uzroke u promenama u „efektivnoj tražnji“, pa prema tome i u stanju zaposlenosti.

U redosledu nezavisno promenljivih veličina, Keynes stavlja nezavisnu promenljivu veličinu, koju naziva sklonost potrošnji, na prvom mestu. Ona je pod dejstvom više faktora. Na prvom mestu to je psihološki faktor. On se izražava odnosom dohotka i potrošnje, odnosno dohotka — potrošnje — i sklonosti za likvidnost. Međutim, „sklonost na potrošnju“ je i pod mogućim uticajem javnih finansija, odnosno fiskalne politike.

J. M. Keynes će na više mesta uvoditi u svoj teoretski koncept o funkcionisanju kapitalističke privrede — javni subjekt, tj. državu, pa sledstveno tome i javne finansije. Do toga je došao pošto je utvrdio slabosti principa na kojima se zasnivao koncept ekonomskog sistema i ekonomske politike ortodoksne ekonomske teorije.

Kako može poreska politika da utiče na „sklonost potrošnji“, to J. M. Keynes izražava na sledeći način u „Opštoj teoriji zaposlenosti, kamate i novca“:

„Ukoliko snaga koja pokreće pojedinca da štedi zavisi od budućeg prinosa kome se nada, ona nesumnjivo ne zavisi samo od kamatne stope, već i od poreske politike vlade. Porezi na dohodak, naročito kada su upravljani na dohodak koji ne proizilazi iz rada, porezi na profite od kapitala, nasledne takse i slično su od isto tolike važnosti po štednju kao i kamatna stopa; značaj pak mogućih promena u poreskoj politici može da bude veći, bar teoretski od značaja promena u samoj kamatnoj stopi. Ako se poreska politika koristi kao sračunato sredstvo za ostvarenje ravnomernije raspodele dohotka, njen uticaj na jačanje sklonosti potrošnje je, razume se, utoliko veći. Isto tako moramo uzeti u obzir i uticaj koji na ukupnu sklonost potrošnji vrše amortizacioni fondovi koje vlada stvara od redovnih poreza radi službe po javnim dugovima. Oni, dakle, predstavljaju jedan vid zajedničke štednje, tako da politika većih amortizacionih fondova, u datim okolnostima, mora da se smatra činocem koji slabi sklonost potrošnji. Iz ovog razloga preorijentacija vladine politike zajmova na suprotnu politiku stvaranja amortizacionih fondova (ili obratno) može prozrokovati ozbiljno sužavanje (ili jako izraženo širenje) efektivne tražnje.“⁵

Ovo je potpuno nov stav prema javnim finansijama i prema poreskoj politici u odnosu na pred-Keynes-ovo doba. Keynes proširuje lepezu poreskih predmeta, pa prema tome i poreskih oblika i njima daje funkciju preraspodele sa višestrukim zadacima.

⁵ Op. cit., str. 142.

O novim funkcijama poreske politike J. M. Keynes je pisao na više mesta u „Opštoj teoriji zaposlenosti, kamate i novca“, što znači da ovo nije usamljeni stav o njoj.⁶

Druga nezavisno promenljiva po Keynes-u je: „Granična efikasnost kapitala.“ Ona je u vezi sa problemom investicija i uticaja investicija na zaposlenost.

Po J. M. Keynes-u veliki uzrok kriza, u smislu deflatorne neravnoteže, leži u nedovoljnim investicijama, kada se iste porede sa mogućnostima koje ima raspoloživa novčana i realna akumulacija. Glavnog krivca za ovaj nesklad Keynes vidi u finansijskom kapitalu, odnosno u rentijerstvu. U tom pravcu Keynes znatan prostor „Opšte teorije zaposlenosti, kamate i novca“ posvećuje kamatnoj stopi i odnosu kamatne stope prema „graničnoj efikasnosti kapitala“.

Evo citata koji govori o odnosu porasta kamatne stope prema „graničnoj efikasnosti kapitala“:

„Ukoliko smo vrljivi, ukoliko smo odlučnije štedljiviji, ukoliko smo tvrdoglavije pravoverni u svom državnom i ličnom finansijskom poslovanju, utoliko će više naši dohoci morati da opadaju kada se kamata povišava u odnosu na graničnu efikasnost kapitala. Tvrdoglavost može da donese samo kaznu a nipošto nagradu; to je posledica koja se ne može izbeći.“⁷

„Granična efikasnost kapitala“ (A. P. što odgovara prosečnoj profitnoj stopi) treba da raste po Keynes-u, jer će taj rast dovesti do podstreka za novim investicijama. Međutim, na taj rast direktno utiče kamatna stopa bilo da ga slabi, ili da ga dovodi do opadanja. Opadanje novih investicija će sa svoje strane negativno delovati na zaposlenost.

Nezaposlenost je u doba kada je Keynes pisao „Opštu teoriju zaposlenosti, kamate i novca“ bila glavni problem i u teoriji i u politici. Ovaj problem u ortodoksnoj teoriji nije postojao, jer se on nije mogao uključiti u tadašnji mikroekonomski model mišljenja.⁸ U makro ekonomskom modelu mišljenja koji je prezentirao J. M. Keynes u „Opštoj teoriji zaposlenosti, kamate i novca“, nezaposlenost je središnji problem ekonomske analize. Zato on u svoju ekonomsku analizu uvodi i instituciju — javni radovi.⁹

Javni radovi predstavljaju novu strukturu u javnim finansijama, koju uvodi Keynes u svoju ekonomsku analizu.

U ovom delu „Opšte teorije zaposlenosti, kamate i novca“ javni radovi ne znače i stvaranje imovinskog dela javnog sektora u

⁶ Op. cit., str. 395. i 399.

⁷ Op. cit., str. 157.

⁸ Slobodan Stampar, *Ekonomska teorija — izabrani radovi*, Zagreb, 1983, str. 208.

⁹ J. M. Keynes, „Opšta teorija zaposlenosti, kamate i novca“, str. 170—171.

privredi. Ovde oni treba da znače jednu od mera za povećanje efektivne tražnje. Naime, javni radovi treba da se baziraju na principu multiplikatora. Multiplikator javnih radova je utoliko veći ukoliko je veća granična sklonost potrošnji, a otuda i veća promena u obimu zaposlenosti, koja odgovara datoj promeni u oblasti investicija.¹⁰

Sa gledišta finansijskog mehanizma javnih radova, Keynes nije dao uobličen sklop. Zato se mogu učiniti pretpostavke koje imaju logičnu vezu sa tekstom. Naime, da se javni radovi finansiraju preko javnih zajmova u periodu depresivnog stanja nacionalne privrede. Preko njih bi se aktivirao jedan deo tezaurisane ekonomske snage, koji bi uticao na povećanje „efektivne tražnje“, pa samim tim i na porast zaposlenosti.

S gornjom u vezi je i pitanje jednogodišnje budžetske ravnoteže. Po ortodoksnoj ekonomskoj literaturi princip jednogodišnje budžetske ravnoteže imao je značenje pravila za „zdrave finansije“. Međutim, Keynes je preko finansiranja javnih radova otvorio put ka funkcionalnom tretiranju budžetske ravnoteže i budžetske neravnoteže.

U zadnjoj glavi „Opšte teorije zaposlenosti, kamate i novca“, tj. u glavi 24, koja nosi naslov „Završne napomene o socijalnoj filozofiji koja bi mogla proizići iz moje opšte teorije“, mogu se izvući stavovi, kao novi osnovi za teoriju i politiku javnih finansija.

U analizi nedostataka ekonomike društva svoga doba, J. M. Keynes vidi neuspeh da se obezbedi puna zaposlenost i odgovarajuća proizvodnja; kao i nepravilna raspodela bogatstava i dohodaka.¹¹

Subjekt koji bi mogao da otkloni ove nedostatke, po J. M. Keynes-u je država.

...„zajednička volja, oličena u državnoj politici, treba da se upravi na jačanje i dopunjavanje potstreka za investiranje.“¹²

Na zadnjim stranama ove glave J. M. Keynes pokreće pitanje javnoga sektora u privredi. On ga naziva „socijalizacija investiranja.“ Evo šta Keynes kaže o tome:

„Mogu, prema tome, da zamislim da će se pokazati da je prilično opsežna socijalizacija investiranja jedino sredstvo da se obezbedi približno puna zaposlenost, iako to ne treba da isključi svakovrsne kompromise i načine na koji bi javna vlast saradivala sa privatnom inicijativom... Za državu nije važno da preduzme svojinu na sredstva za proizvodnju. Ako država uspe da odredi ukupni iznos izvora namenjenih uvećanju sredstava kao i osnovnu stopu nagrade njihovih vlasni-

¹⁰ Op. cit., str. 168.

¹¹ Op. cit., str. 394.

¹² Op. cit., str. 398.

cima, ona je uradila sve što je potrebno. Šta više, nužne mere socijalizacije mogu da se uvedu postupno i ne raskidajući s opštim tradicijama društva“.¹³

Ovo je jedan od ređih citata, koji se mogu naći kod analitičara „Opšte teorije zaposlenosti, kamate i novca“. Međutim, mislim da je on od posebnog značaja za tvorca „Kejnzijanske revolucije“. Za ortodokсну ekonomsku literaturu pojmovno je bila nezamisliva „socijalizacija investicija“, tj. imovinski javni sektor u privredi. Međutim, J. M. Keynes ne isključuje ovaj institucionalni faktor u društvenoj reprodukciji, radi postizanja svog glavnog cilja — „pune zaposlenosti“. Doduše, on ga samo uslovno uvodi u svoj sistem. Ako država može da obezbedi punu zaposlenost drugim instrumentima javne politike, onda je ona učinila „što treba“. Ako pak treba izvršiti „socijalizaciju investicija“, onda to treba činiti postupno „ne raskidajući s opštim tradicijama u društvu“. Zadnja rečenica iz citata očito je uneta sa namerom da vrši funkciju neke vrste amortizera za radikalizam u prethodnim rečenicama.

Da bi javni subjekt (država) mogao da obezbedi punu zaposlenost, treba da dođe do „velikog proširivanja funkcija vlade“.¹⁴ Proširiti funkcije vlade znači i povećati javne finansije. Ako se ovi stavovi J. M. Keynes-a povežu sa stavovima izrečenim na drugim mestima „Opšte teorije zaposlenosti, kamate i novca“, a posebno sa stavovima izrečenim u trećoj glavi, dobija se sistem novih javnih finansija koje su aktivne u odnosu na faktore od kojih zavisi napon u društvenoj reprodukciji. Takva koncepcija javnih finansija i takva politika preko institucija javnih finansija sa pojavom „Opšte teorije zaposlenosti, kamate i novca“ bili su nov kvalitet u građanskoj ekonomskoj i finansijskoj literaturi.

7. O „Opštoj teoriji zaposlenosti, kamate i novca“ i njenom autoru napisano je mnogo knjiga; izrečeno mnogo sudova; dato mnogo pohvala; ali i kritika. Evo nekih od njih:

„Keynes je u mnogo čemu čovek sa dva lica“.¹⁵

„Keynes-ove misli su često nedovršene, ne retko vrlo dvosmislene, a po katkad otvoreno protivrečne, pa postoji tendencija da svaki ekonomist stavi akcenat na ono što njegovim shvatanjima najvolje odgovara.“¹⁶

„Opšta teorija zaposlenosti, kamate i novca“ nije analiza dinamike kapitalizma..., već pre svega analiza kratkoročnih kvantitativnih promena u statičkim okvirima.“¹⁷

¹³ Op. cit., str. 399.

¹⁴ Op. cit., str. 400.

¹⁵ Radoš Stamenković, Predgovor, str. 44.

¹⁶ Op. cit., str. 45.

¹⁷ Op. cit., str. 28.

„Keynes je... u prvom redu teoretičar državnog kapitalizma, koji je uspio, nasuprot ortodoksnj teoriji, naći u svom sistemu mesto... za državnu intervenciju, te da tu intervenciju teoretski opravda i prikaže kao nužni stabilizator kapitalističke proizvodnje, ako se ona želi održati u svojim osnovnim oblicima.“¹⁸

„U doba nezaposlenosti Kejnzijanci su bili napredni deo građanskih teoretičara.“¹⁹

„Keynes-ova politika ide za tim da se postigne blagostanje i puna zaposlenost: ona je u duhu doktrine o harmoniji interesa, kada se ekonomija nalazi u depresiji...“²⁰

„... Keynes je bio u mnogim stvarima prilično konzervativan, naročito u stvarima koje se odnose na slobodno preduzeće.“²¹

8. Pola veka je prošlo od pojave „Opšte teorije zaposlenosti, kamate i novca“, od kada je ova knjiga čitaocima celoga sveta stavljena na razmatranje; i 30 godina u nas, kao prevod na srpsko-hrvatski jezik. Ako je vrednost jedne knjige po trajanju interesa za njom, onda se može reći da je ovo vredna knjiga, jer interes za njom još uvek ne prestaje. Dakle, traje.

Kada je izašla ova knjiga, nju su prihvatili mahom mladi ljudi. Nazivali su se „Kejnzijancima“; ili su ih protivnici u mišljenju označavali „kao Kejnzijance“. Nastala je škola novog ekonomskog mišljenja u građanskoj ekonomskoj literaturi, koja je umnogome izmenila način ekonomskog mišljenja i metod ekonomske analize u odnosu na ortodoksnu ekonomsku literaturu.

Na domenu javnih finansija „Opšta teorija zaposlenosti, kamate i novca“ donela je „revolucionarne“ promene, pošto je javnom subjektu data u teoriji aktivna uloga u proširenoj kapitalističkoj reprodukciji.

Međutim, glavna analitička aparatūra javnih finansija u „Opštoj teoriji zaposlenosti, kamate i novca“ stvorena je za poseban slučaj — za slučaj kapitalističke privrede u stanju deflatorne neravnoteže. Zato je ne treba apsolutizirati i mehanički primenjivati na sva stanja nacionalne privrede. U „Opštoj teoriji zaposlenosti, kamate i novca“ data je teoretska osnova na kojoj se može graditi nova analitička aparatūra, koja ne bi bila data smo za jedno stanje nacionalne privrede. U tome vidimo osnovnu vrednost „Opšte teorije zaposlenosti, kamate i novca“ za fiskalnu teoriju i politiku.

¹⁸ Slobodan Štampar, *Ekonomska teorija — Izabrani radovi*, Zagreb, 1983, str. 207.

¹⁹ Op. cit., str. 207.

²⁰ Op. cit., str. 217.

²¹ Joseph A. Schumpeter, *Povijest ekonomske analize*, II tom, Zagreb, 1975, str. 980.

Prof. dr. Aleksandar PERIĆ

THE IMPORTANCE OF KEYNES: „GENERAL THEORY OF
EMPLOYMENT, INTEREST AND MONEY“ FOR FISCAL THEORY
AND POLICY

(Summary)

The General Theory of Employment Interest and Money by John Maynard Keynes, which 50th anniversary of publishing is celebrated this year in the economic world, is a piece of work that brought up many changes in economic thought and analysis. The changes that this book caused in economic theory meant the negation of the old orthodox economic theory and generally are referred as „Keynesian revolution“.

Before the book was published, the prevailing orthodox economic theory was based on *laissez faire* principles, according to which a free economic initiative, governed by a private interest and based on private property and gold standard in measuring industrial achievements, was the real mechanism for a steady industrial growth. Government interference was not wellcomed by this economic theory.

The author of the book set up many questions to be both theoretically solved and applicable in praxis. This was the reason why the order of those questions had to begin by discovering the main weakness of capitalistic reproduction, then governed by the principle of economic spontaneity. The author opposed the orthodox theory principle that each demand created its own supply by offering his principle of „effective demand“. The dynamics of this category is crucial for the capitalistic expanded social reproduction. The expanded social reproduction depends not only upon the economic spontaneity, but also upon the active role of the state. This statement defines the role of public finance in the process of expanded social reproduction.

There is no separate chapter in the book dealing with the problems and functions of public finance in the reproduction. Nevertheless, in more than just one chapter, Keynes writes about the public finance and its function in social reproduction. Keynes opposes the orthodox theory about the role of public finance. Orthodox theory insists on the public finance of a small scale and on their limited influence, while Keynes insists on active role of public finance by creating the principle of „effective demand“. In this way a new principle in public finance, the principle of „active finance“, was created.

Nevertheless, one could not over estimate the role of public finance instrument, at least in the way Keynes used it. One should note that Keynes used the public finance instrument as a weapon against the deflationary crisis of the capitalistic social reproduction.

The permanent value of the book, from the fiscal theory and politics standpoint, is that the principle of public finance is to be an active one in the process of capitalistic social reproduction.

The temporary stage of the social reproduction will define that instruments a public finance should use to express their active role.